СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗА 12-БАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ

Ігор БАКІКО

Волинський державний університет імені Лесі Українки

Актуальність. Важливою умовою високої результативності роботи учнів, розвитку ініціативи й активності є оцінка їхньої діяльності, що виявляється у вираженні вчителем свого ставлення до діяльності вихованців, їхніх успіхів, невдач, поведінки. Основним принципом оцінювання дітей повинен бути принцип взаємоповаги й співпраці. Вчитель, який не вміє користуватись похвалою, заохоченнями, ставить двійки за двійками, – такий вчитель вкрай небезпечний для школи, він може назавжди відбити бажання дитини займатися фізичними вправами.

Наукові пошуки, численні нарікання з боку практиків, на яку спиралися вчителі при виведенні оцінок, є недосконалими. Багато учнівських відповідей можна оцінити і "п'ятіркою", і "четвіркою", і "трійкою". Наприклад, відповідь обдарованої дитини, яка, крім підручника, читає ще значну кількість додаткової літератури, самостійно робить сміливі узагальнення, наводить цікаві факти, і відповідь старанного учня, який ретельно вивчив текст підручника, нічого не пропустив, не забув, жодного разу не помилився, – оцінювались учителем оцінкою "п'ять". Або учень, який міцно знав матеріал, але не міг швидко зрозуміти запитання вчителя, повинен довго обдумувати свою відповідь, – і учень, який багато чого не розумів, а тому давав плутані, незрозумілі відповіді, також оцінювалися однією оцінкою – "три".

Розуміючи це, деякі вчителі вводили ще "плюси" та "мінуси", але якщо формальна різниця між такими оцінками, як "п'ять з мінусом" та "чотири з плюсом" майже не відчувалася, для дітей вона була суттєвою. Адже для будь-якої дитини краще отримати "п'ятірку" чи "четвірку з мінусом", ніж "четвірку" чи "трійку з плюсом". У класному журналі такі тонкощі не фіксувалися, і серія "четвірок" (з мінусом чи без нього) давала все-таки "четвірку" в чверті, тоді як "трійки з плюсами" так і залишилися "трійками".

До того ж кількість критеріїв, що використовуються для оцінки знань учнів, на практиці ще більше скорочувалася. Так, "одиниця" майже випала з системи критеріїв оцінювання й існувала суто формально. Межею, за якою закінчувалося визнання діяльності учня як задовільної і результат її визнавався негативним, стала "двійка". Саме вона в шкільному житті виконувала функцію свідчення про відсутність в учня нормативних знань і умінь. Таким чином, "одиниця" стала зайвою оцінкою. Багато вчителів не могли пояснити, коли слід виставляти "2", а коли "1". "Одиницю" ставили найчастіше ті вчителі, які відчували сильний гнів або образу на учнів (особливо, якщо весь клас був джерелом їхнього роздратування). Тоді в журналі під лінійку виводилася одна колективна "одиниця". Так ця оцінка стала не критерієм диференційованих знань, а засобом помсти за поведінку учнів.

Фактично для оцінювання відмінностей у відповідях учнів учителеві залишалися тільки "3", "4", "5". Прагнення вкласти в будь-яку з цих оцінок все багатство подій шкільного життя призводило до того, що смислові, змістові й афективні навантаження на кожну з них ставали дуже напруженими.

Ситуація оцінювання навчальних досягнень школярів нині принципово змінилася. В діяльність шкіл впроваджуються нові критерії, розроблені на виконання рішень

колегії Міністерства освіти і науки від 17.08.2000 р, спільного наказу Міністерства освіти й науки та Академії педагогічних наук України "Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти". Передбачається, що нова оцінювальна система буде сприяти гуманізації освіти, методологічній переорієнтації процесу навчання з інформативною на розвиток особистості людини, впровадженню особистісно-орієнтованого підходу до навчання та підвищення якості й об'єктивності оцінювання.

Викладання фізичної культури у середніх закладах освіти забезпечуватиме реалізацію навчальної програми, затвердженої Міністерством освіти України й виданої в 1998 р. Ця програма передбачає 4-бальну шкалу оцінювання за виконання рухової дії та нормативного показника. Відтак, критерії оцінювання чотирибальної системи не дозволяють вчителю об'єктивно оцінити фізичну підготовку учнів.

З метою забезпечення ефективних вимірників якості навчальних досягнень та об'єктивного їх оцінювання ввелась 12-бальна шкала оцінювання, побудована з урахуванням підвищення рівня особистих досягнень учня. При оцінюванні вчитель має враховувати рівень досягнень учня, а не суму його невдач, до чого вчителя спонукала чотирибальна система. Критерії оцінювання ґрунтуються на принципі позитивного ставлення до навчальної діяльності учня, при якому оцінки не поділяються на позитивні й негативні (останні виконували функції покарання). При цьому перевідними (еталонними) є всі оцінки 12-бальної шкали, які виставляються у відповідний документ обліку.

Мета роботи полягає у дослідженні і вивченні оцінювання фізичної підготованості школярів за 12-бальною системою на прикладі методичних рекомендацій, розроблених фахівцями в галузі фізичного виховання [1, 2].

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати критерії оцінювання контрольних навчальних нормативів і вимог учнів 5–11 класів за 12-бальною шкалою.

2. Зробити порівняльний аналіз зазначених вище методичних рекомендацій.

3. Ознайомитися з новою програмою "Основи здоров'я і фізична культура" (програма для загальноосвітніх навчальних закладів – 1-11 класи, 2001 р.) щодо специфіки виставлення оцінки за 12-бальною системою.

Результати дослідження та їх обговорення. Зокрема, в Луцьку розроблено такі критерії оцінок Ю.Й.Волинцем, В.Й.Воронковою, Л.М.Довганюк відповідно до програми 1998 р. [1]. Зміст розробки включає критерії оцінювання контрольних навчальних нормативів і вимог учнів 5–11 класів за 12–бальною шкалою згідно з програмою з фізичної культури (1998 р.).

У Тернополі Р.Р.Лещишин, О.М.Трач також розроблено методичні рекомендації оцінювання навчальних досягнень учнів 5–11 класів [2, 3, 4]. Автори цього методичного посібника пропонують тематичне оцінювання за 12-бальною системою. В його основі – контрольні навчальні нормативи і вимоги, орієнтовний і обов'язковий комплексні тести оцінки стану фізичної підготовності, домашні завдання, вимоги до техніки виконання навчальних вправ.

При розробки Луцького варіанту 12-бальної системи оцінок використовувався принцип порівнянь в табл. 1.

Відповідно до виконання цих контрольних нормативів на оцінку "5" відповідає 9 балів, на оцінку "4" – 8 балів, на оцінку "3" – 5 балів.

Таблиця 1

Показники перехідної шкали з 4-бальної системи на 12-бальну

Шкала оцінювання	Оцінки			
4–бальна шкала	2	3	4	5
Перехідна шкала	2–, 2, 2+	3–, 3, 3+	4–, 4, 4+	5–, 5, 5+
12-бальна шкала	1, 2, 3	4, 5, 6	7, 8, 9	10, 11, 12

На цій основі нормативи пропорційно розподілилися відповідно до 12–бальної системи оцінок. Наприклад, якщо на оцінку "5" хлопцям у 8 класі треба було пробігти 60 м за 8,8 с, а на оцінку "4" – за 9,5 с, то відповідно за результат 9,5 отримують 8 балів. 8,8 – 11 балів. Різниця між цими результатами пропорційно розподілялася для 9 й 10 балів. У нашому випадку результат бігу за 9,3 с відповідав 9 балам, 9,0 – 10 балам. На оцінку 12 балів результат дещо вищий від традиційної оцінки "5" відповідно до різниці між балами. Приблизно такий принцип покладено для розрахунку й інших балів.

Тернопільський варіант оцінювання передбачав 12 балів за результат, який раніше відповідав оцінці "5". Водночас показники контрольних вправ, що відповідають 8 і 5 балам дещо вищі, порівняно з луцькими критеріями оцінювання (табл. 4, рис. 1, 2).

Необхідно зазначити, що згідно з цих двома варіантами оцінювання на високий рівень компетентності учнів вимоги вищі у Луцьку, а на початковий, як правило,— у Тернополі. Загалом, у луцькому варіанті оцінювання позитивним є те, що подаються більше критерії контрольних навчальних нормативів. У Тернополі навчальні нормативи часто повторюються для декількох балів, що загалом знижує можливість об'єктивної оцінки учня. (табл. 2).

У новій програмі "Основи здоров'я і фізична культура" (програма для загальноосвітніх навчальних закладів – 1-11 класи 2001 р.) пропонується комплексне оцінювання знань, техніки виконання та нормативного показника. Специфікою у виставленні оцінки за 12-бальною системою є те, що за показником навчального нормативу визначають рівень компетентності, а потім за технічними показниками виконання рухової дії та теоретичними знаннями виставляють остаточну оцінку в балах. Оцінювання 6-ти вправ комплексного тесту відбувається, навпаки, за сумою балів. За кращий показник учень отримує 2 бали, за гірший – 1 бал. Ще нижчий показник не враховується. Таким чином, максимально учень набирає 12 балів. Після виставлення певної кількості балів установлюється рівень компетентності учня (від початкового до високого) у його фізичній підготованості.

На нашу думку, запропонована система оцінювання не є стимулюючою, тому що вона практично зводиться до двобальної оцінки. Такий підхід не дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів, і не дає поштовху до підвищення рівня фізичної підготованості. Реально оцінювання навчальних результатів із кожного тесту двома балами, ще гірше, ніж існуюча раніше чотирибальна система оцінок.

Отже, в сучасних умовах немає науково обґрунтованих підходів до оцінювання фізичної підготованості учнів за 12-бальною системою, яка б мала мотивуюче значення і об'єктивно оцінювала школярів.

Література

1. *Волинець Ю.Й., Воронкова В.Й., Довганюк Л.М. Критерії оцінювання контрольних навчальних нормативів і вимог учнів 5–11 класів на уроках фізичної культури*

Таблиця 2

Тернопільські критерії оцінювання

Контрольна вправа	Стать	Бали																							
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Біг 100 м, с	Х	14,3	14,5	14,7	14,8	15,0	15,2	15,3	15,5	15,7	15,9	16,1	16,3	14,5	14,6	14,9	15,0	15,1	15,2	15,5	15,6	15,7	15,8	15,8	15,9
	Д	16,1	16,2	16,4	16,6	16,8	17,2	17,5	17,8	18,0	18,2	18,4	18,6	16,2	16,3	16,5	16,8	17,0	17,3	17,5	17,9	18,0	18,1	18,2	18,3
Стрибок у довжину спосо-бом зігнувши ноги, см	Х	450	440	430	410	400	380	360	350	340	330	320	310	440	430	420	410	390	380	360	350	340	330	330	330
	Д	380	370	360	350	340	330	310	300	290	280	270	260	370	360	350	340	330	320	300	290	290	290	290	280
Метання м'яча, м	Х	490	480	460	450	430	410	400	380	360	340	320	300	480	470	460	430	420	400	380	370	370	360	360	350

(методичні рекомендації). – Луцьк, 2001. – 38 с.

2. *Лещишин Р.Р., Трач О.М. Фізична культура / Методичні рекомендації для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів. 5–7 класи. – Тернопіль: Мадрівець, 2000. – 24 с.*
3. *Лещишин Р.Р., Трач О.М. Фізична культура / Методичні рекомендації для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів. 8–9 класи. – Тернопіль: Мадрівець, 2000. – 20 с.*
4. *Лещишин Р.Р., Трач О.М. Фізична культура / Методичні рекомендації для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів. 10–11 класи. – Тернопіль: Мадрівець, 2000. – 20 с.*
5. *Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-11 класи "Основи здоров'я і фізична культура". – К.: Початкова школа, 2001. – 111 с.*

ANNOTATION. MODERN APPROACHES AS FOR PUTTING MARKS FOR THE PHYSICAL FITNESS OF STUDENTS ACCORDING TO 12 GRADES SCHALE.

Ihor BAKIKO

Volyn State University named after Lesya Ukrainka

The new programme for general educational institutions 1-11 grades "Bases of Health and Physical Culture", 2001, offers combined appreciating of knowledge, techniques and basic skills.

Appreciating of the 6 exercises of the combined test is held according to the sum of points (marks). Such system of appreciating is not simulative as it practically consists of 2 marks. This approach does not give a possibility to account personal abilities and skills of students and there is no place for stimulating of the level of physical fitness of students.